

BOLU'DA DERGİ YAYINCILIĞININ GEÇMİŞİ: (1915-1970)

*Selami Özsoy **

Özet

Bolu'da basın yayın hayatı, 1913 yılında Bolu Vilayet Matbaası'nın kurulmasıyla başlamıştır. Bu matbaada gazete ve kitapların yanı sıra dergi de basılmıştır. Bolu Vilayet Matbaası'nda basılan ilk dergi Kardeş'tir. 1915 yılında çıkarılan dergi, I. Dünya Savaşı döneminde cephede savaşan askerlerimizin moralini yükseltmek için yayınlanmıştır. Bolu'daki eğitim kurumlarının yayınladığı dergiler, günümüzün dergi anlayışının ilk örnekleridir. 1922 yılında Bolu Ortaokulu öğretmenleri tarafından çıkarılan Milli Gaye ve 1923 yılında Merkez Numune Okulu tarafından Yeni Yol isimli bir dergi yayınlanmış ancak uzun ömürlü olmamıştır. Bolu Vilayeti Muallimler Birliği'nin 1925 yılında yayınlamaya başladığı Altın Yaprak ve devamı niteliğindeki Yeşil Yaprak en önemli yayınlardan biri olmuştur. Bolu Muallimler Birliği, 1930 yılında Çığır isimli bir dergi daha yayınlamıştır. Eğitim kurumları dışındaki ilk dergi girişimi 1944 yılında yayınlanan ve 13 sayı yayınlanan Bolu Halkevi'nin yayın organı Abant'tır. Çok partili hayata geçişten sonra hareketlenen basın hayatında yeni yayınlanmaya başlayan gazetelerin yanı sıra Büyüksu (1948) ve Yeni Yol (1952) dergileri de kısa süreli varlık

* Doç. Dr., Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi İletişim Fakültesi. ozsoy_s@ibu.edu.tr

göstermiştir. Bolu Kültür ve Yardımlaşma Derneği tarafından çıkarılan Çele dergisi, 1963'ten 1970 yılına kadar 70 sayıdan fazla çıkararak döneminde en uzun ömürlü dergi olmuştur. Çele'nin kapanmasının ardından 1995 yılına kadar Bolu'da süreklilik arz eden bir dergi yayınlanmamıştır. Sonuç olarak kültürel hayatın zenginleşmesinde önemli bir rol oynayan dergi yayıncılığının, Bolu'da yeterince gelişmediği söylenebilir.

Anahtar Kelimeler: Basın, dergi, tarih, Bolu, yayın.

THE HISTORY OF MAGAZINE PUBLISHING IN BOLU (1915-1970)

Abstract

The press release life in Bolu started with the establishment of the Bolu Vilayet Matbaası (Bolu Province Printing House) in 1913. In this printing house, newspapers and books as well as magazines are printed. The first magazine published in is Kardeş. The magazine, published in 1915, was published to raise the morale of our soldiers who fought during the World War I. The publications of educational institutions in Bolu are the first examples of today's journal understanding. In 1922, the National Goal was published by the Bolu Secondary School teachers and in 1923 the Merkez Numune Okulu published a new journal named Yeni Yol, but these magazines have been published several times. Altın Yaprak, which was started to be published in 1925 by the Bolu Muallimler Birliği (Association of Teachers of Bolu) became one of the most important publications. Bolu Muallimler Birliği published another magazine titled Çığır in 1930. The first magazine initiative outside the educational institutions was Abant, the voice of the Bolu Halkevi, which was published in 1944 and published 13 issues. In addition to the newspapers that started to be published in the media life after the multiparty life passages, Büyüksu (1948) and Yeni Yol (1952) magazines also appeared for a short period of time. The Çele magazine, published by Bolu Kültür ve Yardımlaşma Derneği, has been the longest-running magazine in its period with more than 70 issue from 1963 to 1970. Following the closure of Çele, there was no periodical publication in Bolu until 1995. As a result, it can be said that the magazine publishing, which plays an important role in the enrichment of cultural life, has not developed sufficiently in Bolu.

Key words: Press, magazine, history, Bolu, publication

GİRİŞ

Dergiler; edebiyat, siyaset, teknik gibi belli bir saha hakkında muhtevaya sahip, genellikle haftalık veya aylık olarak çıkan yayınlardır.

Basılı yayınların tarihine bakıldığında, dergi şeklindeki yayınlar Batı'da 17. yüzyıldan itibaren başlayan aydınlanma hareketiyle birlikte gelişmiştir. Bu dönemde bilim insanlarını bir araya getiren cemiyetler kurulmuş ve bunlar içeriğinde bilgi olan süreli yayınlar çıkarmıştır. Bu amaçla yapılan ilk süreli yayınlar, hem bilim adamları arasındaki iletişimi sağlamış hem de bilimsel tartışmalara sayfalarını açmışlardır. İlk dergi, 1665 yılında “Jornal de Scavant” adıyla Fransa'da yayınlanmıştır. Bu dergiyi 1682 yılında Almanya'da Latince olarak yayınlanan, içeriğinde ve matematik ve fen dallarında çeşitli makalelerin olduğu “Acta Eruditorum” takip etmiştir (Şimşek, 2001: 2).

Türkiye'de ilk dergiler de Avrupa'da olduğu gibi ilmî cemiyetlerin yayın organı olarak ortaya çıkmıştır. Türkiye'de Tanzimat döneminden (1839-1876) itibaren günlük gazetelerle birlikte haftalık, on beş günlük ve aylık dergiler yayınlanmaya başlamıştır. Tanzimat dönemi münevverlerinin seslerini duyurmak için çıkarmış oldukları dergiler ya bir edebiyat akımının, ya bir kurumun ya bir topluluğun yayın organı olarak yayınlanmıştır. İlk başlarda sanat ve edebiyat içerikli olan dergiler daha sonra siyasal içerik kazanmıştır (Varlık, 1985: 112). 26 Mart 1849'da yayınlanan Vakayi-i Tıbbiye, Türkiye'de çıkan ilk Türkçe dergidir. 1862 yılında Cemiyet-i İlmiye-i Osmaniye, Mecmua-i Fünun adlı aylık bir dergi yayınlamıştır. 1865'ten sonra gazete ile birlikte dergi sayısında artış görülmektedir. 1890 sonuna kadar 200 dolayında gazete ve dergi yayınlanmıştır. Yılda ortalama sekiz süreli yayının çıktığı ve bunların çoğunun tek sayı yayınlandığı görülmektedir (Kabacalı, 2000: 69-70).

19. yüzyılda Türkiye'deki dergilerin bilimsel, çocuk, mizah, kadın, edebiyat ve mesleki dergiler olarak yayınlandığı görülmektedir. 1863 yılında Musiki-i Osmani, 1864 yılında Harbiye Nezareti tarafından yayınlanan Ceride-i Askeriye, 1869'da Sıtkı Bey tarafından çıkarılan çocuk dergisi Mümeyyiz, 1869 yılında Teodor Kasap tarafından yayınlanan mizah dergisi Diyojen erken dönemde yayınlanan önemli dergiler arasındadır (Şimşek, 2001: 2).

Dergiler, üretilen bilgilerin halka iletilmesinde önemli bir yere sahip olmasının yanında yayınlandığı dönemi canlı bir şekilde karakterize etmektedir. İçinde bulunduğu döneme tanıklık etmenin yanı sıra eğitim-öğretim işlevi de görmüştür. Bilgilerin yenilenmesinde ve

aktarılmasında rol oynayan dergilerin dünyada olduğu gibi Türk düşünce hayatında da önemli bir yeri vardır (Kılıç vd. 2016: 3).

Teşkil-i Vilayet Nizamnamesi'nin 8 Ekim 1864 tarihinde ilan edilmesinden sonra ilk defa Tuna Vilayeti'nde bir vilayet matbaası kurulmuş ve Tuna isimli bir gazete çıkarılmıştır. Vilayetlerde kurulan matbaalar çoğu yerde ilk ve tek olarak bulunduğu buralarda gazetelerin yanı sıra dergi ve kitap basımları da yapılmıştır. Bolu, 1864'ten 1908 yılına kadar Kastamonu'ya bağlı bir mutasarrıflık iken II. Meşrutiyet'in ilanı ile müstakil bir sancak olmuştur. Bu dönemde birçok merkezde kurulan vilayet matbaalarından biri de 1913 yılında Bolu'da kurulmuştur. Vilayet Matbaası'nın açılmasıyla birlikte Bolu'da gazetelerin yanı sıra dergi yayıncılığının da ortamı oluşmuştur. Bu makalede, ilk örneklerinden itibaren 1970'lere kadar olan süreçte Bolu'da yayınlanan dergiler incelenmiştir.

1. Savaş Döneminde Çıkan İlk Dergi: Kardeş

1913 yılında faaliyete geçen Bolu Vilayet Matbaası'nda basılan ilk dergi, I. Dünya Savaşı döneminde milli hisleri güçlendirmek amacıyla yayınlanan Kardeş'tir. 13 Ağustos 1331 (26 Ağustos 1915) tarihli 6. sayısı elimizde olan Kardeş dergisinin logosunun bir tarafında “Moskofun ülkesi viran olacak”, bir tarafında da “Türkiye büyüüp turan olacak” ibaresi yer almaktadır. Dört sayfa olarak yayınlanan derginin kapağında kırmızı basılmış mühür şeklindeki hilalin ortasında “Kardaş İdarehanesi” yazısı ve hilalin içinde de “Bolu” yazıları okunmaktadır. Dergiyi çıkaran bir kurum veya tüzel kişiliğin ismine rastlanmazken içeriğindeki yazılar, İttihat ve Terakki Fırkası'nın söylemleriyle örtüşmektedir. Logonun sağ ve sol başlarında “Çıkaranlar: hacı ağâh, ismail cemil” ve “Yazıcıları Abdullah Zeki, Mahmud Cemil” isimleri yazılmıştır. Logonun altında ise “Kardeşlerimizin fikirlerinin açılmasına yardım eder. Milli kıraat formasıdır. Forma forma çıkar” ifadesi yer almaktadır. Yine ilk sayfada “Senelik abone 10, mekteplere 8 kuruştur” yazısı bulunmaktadır. İlk sayfada yer alan ay yıldızın altında “İhtiyat zabiti namzedi silah arkadaşlarımıza” üst başlığının altında “Türk bombası için” başlığıyla şu dizeler yazılmıştır: “Yık harab et, uçur, semaya çıkar/Kan duman kus boğulsun insanlar/Patla dur ağâhlara inle, bağır/Zülmü kahret, hakkı şerden ayır. Gürle dehşetle, sineni aç/Hep fecay-i doğur, ölümler saç/Titresin haşyetinle cihan/Ne yazık bil, ne ah işit, ne aman,/İntikam al, bu senden istediğim / Çünkü ruhumda kin beslediğim/Sındırgılı Ahmed Süreyya.” Kardeş dergisinin yayınına ne zaman son verdiğiyle ilgili bir bilgi de bulunmamaktadır.

Tarihçi Zekai Konrapa, Encümen Başkatibi Mithat Kemal Bey'in 1914 harbinden önce Maarif Başkatibi Tahir Bey'le işbirliği yaparak Bolu'da "Ferda" isimli bir mecmua çıkardığını bildirmektedir. Konrapa, eski Bolu mebusu Matbaa Müdürü Hacı Abdulvahap Efendi ile de sık sık görüşüğünü yazmaktadır. Zekai Konrapa, bir süre yayımlandıktan sonra yayınına ara veren derginin tekrar çıkarılma işi konuşulurken Mithat Kemal Bey'in "Harbin aldığı vahim durum yüzünden Ferda'yı tehire karar verdik" dediğini nakletmektedir (Konrapa, 1964, 631-632). Ferda'nın günümüze ulaşan bir nüshası bulunmadığından derginin hangi zaman aralığında ve hangi sıklıkla yayımlandığı hakkında bir bilgi mevcut değildir.

Kendisini "Gamlı" lakabıyla tanıtan emekli Yüzbaşı Refik Firaki (Üstok) tarafından Gamlı adlı yayın, günümüze ulaşan ilk yayınlardandır. Bolu Vilayet Matbaası'nda basılan derginin logosunun yanında "Sahibi imtiyaz ve müdürü mesulü Refik Firaki"nin fotoğrafı yer almıştır. İlk sayısı 2 Kanun-ı evvel 1336 (1920) tarihinde yayınlanan Gamlı'nın başlığı altında şunlar yazılıdır: "İlmi, fenni, edebi, içtimai, sıhhi ve mizahiden bahseder risale-i mevkutedir. Gamlı'nın tarihi tesisi: 2 Kanun-ı evvel Perşembe 336. Telgraf adresi: Bolu'da Gamlı Firaki. 12 Cüzün abone bedeli 120 kuruş, tanesi 10 kuruştur. Menafi-i milliyeye ait makalata sahifelerimiz açıktır. Dercedilmeyen evrak iade olunmaz. Adi ilanatin her satırından 2 buçuk, şirket ilanından havadis sırasında yazılanlardan 10 kuruş alınır."

Kapak sayfası kırmızı renkli kâğıda basılan ve 18 sayfa olarak yayınlanan derginin basım yeri belirtilmemiştir ancak Bolu'da yayınlanan derginin 1913 yılında kurulan Bolu Vilayet Matbaası'nda basılmış olması muhtemeldir. Derginin nüshalarına herhangi bir kütüphanede rastlanmamış olup ilk üç sayısı Bolu'da koleksiyonerlik yapan Selahattin İkiz'de bulunmaktadır. Derginin kaç sayı yayımlandığıyla ilgili bilgi de yer almamakla birlikte elde 3 sayısı mevcuttur. Derginin muhtevastaki yazılardan Refik Firaki'nin cephede aldığı bir kurşun yarası yüzünden malulen emekliye ayrıldığı anlaşılmaktadır. İçeriğinde çoğunlukla sahibi tarafından kaleme alınan dini ve milli duyguları pekiştirmeye yönelik yazılar bulunmaktadır. Derginin ilk sayısında Gamlı başlığının altında şu edebi ifade yazılıdır: Niyaz eylerim yarabbi / Şu kızıl kaplı kitabı / Bana ver yevm-i kıyamette /Sağ elimden sevabı! Ayrıca derginin ilk sayısının 1. sayfasında "Nazarı dikkate" başlığının altında Refik Firaki imzasıyla şu dördlük yer alır: "Gamlı dedimse risaleme / Sen yeise kapılayım deme / Bu seni eder lime lime / Tut ve sâye et dâi ve game. Refik Firaki"

2. Eğitim Kurumlarının Dergileri

Bolu'daki eğitim kurumlarının yayınladığı dergiler, yerel dergicilik tarihinde önemli bir yere sahiptir. 1922 yılında Bolu Sultanisi öğretmenleri tarafından çıkarılan Milli Gaye, bunların içinde nüshaları günümüze ulaşanlar arasında en erken tarihli olanıdır. Kapağında yer aldığı şekliyle “İçtimai, edebi, fenni, tarihi, resimli mecmua” olarak yayınlanan Milli Gaye, Bolu Vilayet Matbaası'nda basılmış ve 9 sayı yayınlanmıştır. Bolu'da aralıklarla 1919-1924 yılları arasında yayınlanan Dertli gazetesinde Milli Gaye mecmuasının yayınlanmasıyla ilgili şu haber yer almıştır: “Mektebi Sultani heyeti talimiyesince onbeş günde bir neşredilmekte olan “Milli Gaye” mecmuasının ikinci sayısı intişar etmiştir. Bu kıymetli eserden bir nüsha edinilmesini karilerimize tavsiye ederiz” (Dertli gazetesi, 20 Şubat 1339, 20 Şubat 1923) Milli Gaye'nin 6. sayısının yayınlandığını yine Dertli gazetesi şöyle duyurmuştur: “Bir iki güne kadar Milli Gaye'nin 6. Sayısı intişar edecektir. Musahebe: Milli gayelerimizden Boğazlar meselesi, Abdurrahman Şeref. İçtimaiyat: Halkçılık, M. Besim. Tefrika: Bolu Tarihi: Mehmet Zekai. İlave: Sultanide Tarih Dersleri (Mehmet Zekai).² (Dertli gazetesi, 20 Şubat 1339, 20 Şubat 1923)

2.1. Yeni Yol (1923)

Yeni Yol 1923 ve 1926 yılları arasında 113 sayı yayınlanmış bir dergidir. Derginin ilk 9 sayısı Bolu Merkez Numune Okulu öğretmenleri tarafından 1923 yılında yayınlanmıştır. Vahap Tuncer'in verdiği bilgiye göre 9. sayıdan sonra İstanbul'a nakledilerek Türkiye Yayınevi sahibi Tahsin Demiray tarafından çocuk dergisi olarak yayınlanmaya devam etmiştir (Tuncer, 1967: 268). Dergi, ilk 9 sayıda Merkez İlkokulu öğretmenleri tarafından hazırlanmış ve İstanbul'da Servet-i Fünun'un da basıldığı matbaada basılmıştır. Derginin son sayfasının altında “Matbaa: Ahmet İhsan ve şürekası” yazısı bulunmaktadır. Başlığının altında Mesleğimize muvafık yazılar maal memnuniye kabul ve neşir edilir. Adres Bolu'da Yeni Yol” ifadeleri yer almaktadır. Yeni yol dergisinin kapağında şu bilgiler okunmaktadır: “Sahibi imtiyaz: Nedim Tuğrul, Müdürü Mesul: İhsan Altay, Ser Muharriri: A. Şevket. Nüshası 5 kuruştur. On beş günde bir neşrolunur. Senelik 120, altı aylık 60 kuruştur.

Yeni Yol dergisinin yayına başlamasıyla ilgili Dertli gazetesinde yer alan haber şu şekildedir: Güzide bir heyet-i tahririyenin taht-ı idaresinde şehrimizde Yeni Yol namıyla

² Dertli gazetesi, 20 Şubat 1339 (20 Şubat 1923).

edebi ve içtimai bir mecmuanın bu hafta zarfında intişar edeceğini büyük bir sevinçle istibşar eyledik. Naşirlerini tebrik ve muvaffakiyetlerini temenni ederiz.(Dertli gazetesi, 23 Kanun-u Sani 1339, 23 Ocak 1923, sayı: 151, sayfa: 2). Dertli gazetesi Yeni Yol'un çıkacağını haber verirken ilk sayısının içeriğinden de bahsetmiştir: Dertli gazetesinin ikinci sayısı İstanbul'da Servet-i Fünun matbaasında gayet nefis, müzeyyen ve münderecatı pek zengin olarak intişar etmiştir. Bugün yarın mevki-i istifadeye vazi edilecektir (Dertli gazetesi, 6 Mart 1339, 6 Mart 1923, Sayı: 157, sayfa 2).

Derginin 2. sayısında kendileriyle ilgili yayınlarından dolayı Bolu'da yayınlanan gazetelere teşekkür edilmiştir. Yazıda, "Layık olmadığımız muhabbet ve teveccühlere yine mazhar olduğumuz (Türkoğlu, Dertli ve Bolu) refiklerimize arz-ı teşekkür ederiz. Yeni Yol" ifadeleri yer almıştır (Yeni Yol, Sayı: 2, 1 Mart 1923).

Derginin tasarımında zaman zaman fotoğrafların da kullanıldığı görülmektedir. Dergide kullanılan basım tekniği ve yazıların yanı sıra kullanılan şekilli süslemeler dikkat çekmektedir. 2. sayısının kapağında sayfayı kaplayacak büyüklükte İstanbul'dan bir kayık resmi yer almaktadır. Resmin altında "İstanbul manzaralarından: Pazar kayığı" ibaresi vardır. İkinci sayıda yer alan konuların başlıkları şöyledir:

Münderecat: 1. Mezarlıklarımız, 2. Milli Mefkûre: Nedim Tuğrul, 3. Harab yurdundan bir ses: (Şiir), 4. Kuyruksuz Ahmed: İhsan Atayî, 5. Türkün rüyası: Nedim Tuğrul, 6. Yeni Yol için (Manzume): Nezahat Turgut, 7. Kış (Şiir) Nezahat Turgut, Nedim Tuğrul, 8. Lala Mustafa Paşa: Muallim, 9. Dedemin seyahat masalları, 10. Darılmaca Yok: Hicvî Manzume, 11. Köstebek, 12. Gazete tarihçesi, 13. Lahüti İslam Hükümeti (Tefrika), 14. Şuun, 15. Gazetelere teşekkür, 16. Letaif, 17. Şundan bundan, 18. Bilmece ve kupon.

Derginin 15 Mart 1339 (1923) tarihli 3. sayısında yer alan konular ise içindekiler bölümünde şöyle sıralanmıştır:

Münderecat: Musahebe, Yunus Emre, Diyojenin tefrikaları: Nasreddin Hoca, Bayrağa hitabe: Nedim Tuğrul, Mahmut Enver, Bir gecelik seyahat: İhsan Altay, Tandırname (Şiir): İhsan Altay, Bolu'nun manzarası: T. Tuğrul, Eskici Selman Baba (Hikaye), Kutbu Cenubide Lahuti İslam Hükümeti (Tefrika) M.N., Kahve, Şundan Bundan (Yeni Yol, 15 Mart 1923).

Yeni Yol dergisinin son sayfasında bir bilmece kuponu yayınlanmıştır. Kuponun üstünde "Numara 2, Yeni Yol bilmece kupon" başlığı altında isim ve adres bilgilerinin yazılması için boşluklar bırakılmıştır. Derginin ikinci sayısında bu kuponun üstünde şöyle bir

ibare yer almıştır: Akça şehir Merkez Zükur Mektebi ikinci sınıf şakirdanından 85 numaralı Ahmet ve 143 numaralı Mahbuti ve 83 numaralı Mustafa Efendilere: Bulmacamızı haletmişsiniz. Fakat hal varakalarınız pek geç geldiğinden kuraya dâhil olamadınız. Bir daha acele ediniz.

Derginin 1 Nisan 1339 (1923) tarihli 4. sayısının ilk sayfasında “Maarif müdürümüz Talat Bey” başlıklı bir yazı bulunmaktadır: “Mukaddema bir sene kadar devam eden zaman idarelerinde liva maarifi ihya ve bir numune iki idadi teşekkül ve tahsis için şayan-ı takdir faaliyetler ibraz eden, genç, dinç, meslek aşığı ve Darül Muallimin mezunu birçok muallimler celbine muvaffak olan muhterem maarif müdürümüz Talat bey efendinin tekrar livamızı şenlendireceklerini işittiğimiz zaman gayr-i ihtiyari olarak sevinç yaşları döktük. Mekteplerin büyük ve mübeccel hamisi, fedakâr kıymetli maarif müdürümüzü tebrik eder ve çok feyyaz ve ciddi ihtimam gayretleriyle mekteplerimizde yeni bir hayat müşahede etmeyi ümit ederiz. Yeni Yol” (Yeni Yol, Sayı 4, 1 Nisan 1923).

Yeni Yol dergisinin 1 Mayıs 1339 (1923) tarihli 5. sayısında ise iki kapak kullanılmıştır. Dış kapakta “Baş Kumandanımız Gazi Mustafa Kemal Paşa Hazretleri” ibaresiyle Mustafa Kemal Paşa'nın fotoğrafı, iç kapakta ise “Lozan Konferansında Baş Murahhasımız Hariciye Vekili İsmet Paşa Hazretleri” ibaresiyle İsmet Paşa'nın fotoğrafları yer almıştır.

Yeni Yol, 1923 yılından 1926 yılına kadar 113 sayı yayınlanmıştır. Yeni Yol Dergisi'nin idarehane adresi olarak ilk 9 sayı Bolu'da Yeni Yol, sonraki sayılar için Akhisar ve İstanbul'da adresler belirtilmiştir. 26. sayıdan son sayıya kadar, imtiyazın alındığı mahallin Bolu olduğu ifade edilmiştir (Davulcu ve Temel, 2016).

2.2. Altın Yaprak (1925)

Bolu'da Cumhuriyetin ilk yıllarında yayınlanan dergiler arasında içeriği zengin dergilerden biri de, Bolu Muallimler Birliği tarafından yayınlanan Altın Yaprak'tır. Altın Yaprak dergisi 1925 yılında on beş günde bir olmak üzere toplam on üç sayı çıkarılmıştır. Derginin her sayısı ön ve arka kapakları hariç sekiz sayfadan oluşmuştur. 1 Mart 1925-31 Ağustos 1925 tarihleri arasında yayınlanan Altın Yaprak, derginin sahibi olan Bolu Maarif Müdür Sabri Bey'in vefatı dolayısıyla 1926 yılında Yeşil Yaprak adıyla yayınlanmaya devam ettirilmiştir. Altın Yaprak dergisi, Bolu'nun eğitim, sosyal, siyasi ve iktisadi tarihi açısından birinci elden kaynak olması bakımından önemli bir yere sahiptir. Dergide genel olarak Türkiye'nin özel olarak da Bolu'nun eğitim-öğretim uygulamalarıyla ilgili konular ele

alınmıştır. Ayrıca Bolu'nun tarihi, coğrafi ve iktisadi hayatının geliştirilmesine dair bir yayın politikası izlenmiştir. Altın Yaprak dergisinin orijinal nüshaları Milli Kütüphane ve Hakkı Tarık Us Kütüphanesi'nde bulunmaktadır (Kılıç vd. 2016: 1, 9 ve 10).

Altın Yaprak'ın ilk sayısında Bolu Maarif Müdürü ve aynı zamanda derginin imtiyaz sahibi olan Sabri Bey tarafından yazılan "Maksadımız" başlıklı yazıda derginin amacı şöyle ifade edilmiştir:

Millî Mücadele'de ordu vazifesini pek şanlı bir surette ifa ederek zaferini kazandı. Ferdi saltanat kabusu temelinden yıkıldı. Milletimiz, Lozan Ahidnamesiyle Osmanlı saltanatının en kuvvetli ve nüfuzlu zamanlarında bile nail olamadığı bir hakk-ı istiklal ve hürriyete mazhar oldu (...) Şimdi karşımızda yaptığı tahrifatla harici düşman ordusundan geri kalmayan (cehl ve taassub) denilen yıkıcı ve öldürücü muzlim bir kuvvet var. Top ve tüfengin hedefine dahil olmayan ve her sahada karşımıza çıkan bu kuvveti yok etmek, onun levninden memleketi kurtarmak lazımdır (...) Türkiye Cumhuriyeti'nin muallimleri bu mukaddes ve şerefli gayelerine vasıl olmak için gereken tertibatı aldılar (...) Umumi merkez Ankara'da olmak üzere bir cemiyet vücuda getirdiler (...) İşte Altın Yaprak bu ilim ve irfan ordusunun ve cemiyetlerinin vasıta-i neşr-i efkarı ve mefkurevi hareket ve faaliyetlerinin nazımı olarak intişar edecek ve bu gayeyi temin için lazım gelen fedakarlığı ihtiyardan çekinmeyecektir.

Altın Yaprak'ta yer alan bilgilere göre 1925 yılında Bolu'daki öğrenci sayılarının cinsiyete göre dağılımında öğrencilerin % 29'unun kız olduğu anlaşılmaktadır (Kılıç vd., 2016: 21). Altın Yaprak dergisinin 31 Mart 341 tarihli üçüncü sayısında "Bir istatistik Vilayetimizde mektep, muallim, talebe miktarı" başlıklı yazıda Bolu'daki eğitim kurumları ile ilgili şu bilgiler yer almaktadır:

Vilayetimizde ikisi erkek orta biri kız sanayi biri imam ve hatip biri erkek sanayi mektebi olmak üzere beş orta mektep on biri kız, on yedisi erkek, doksan biri muhtelit biri zükür dârüleytâm olmak üzere yüz yirmi adet ilk mektep; üç tane ana mektebi mevcuttur. Orta mekteplere devam eden talebe adedi 672, ilk mekteplere devam edenlerin 5650, ana mekteplerinde çocuklarımızın adedi 210'dur. Vilayet dâhilinde mekteplere devam eden kız talebenin miktarı 1860 erkek talebenin adedi 4462'dir. Orta mektepler heyet-i talimiyesinin adedi altmış, ilk mektepler heyet-i talimiyesinin miktarı yüz seksen üçtür. Bunlardan otuz ikisi muallim, yetmiş biri muallim muavini, sekseni vekil ve muvakkat-ı asildir.

Altın Yaprak dergisiyle ilgili Devlet Salnamesi'nde şu bilgiler yer almaktadır: Altın Yaprak mecmuası- 1 Mart 341 (1925) tarihinde tesis edilmiştir. On beş günde bir neşr olunur. Sahib-i imtiyazı Maarif müdürü Hayri Bey'dir. Muallim Agah, Faruk İzzet, Sinan, Zuhuri Beyler heyet-i tahririyesindedir. Kendi matbaası olmayıp Vilayet matbaasında tab edilmektedir. Aded-i tabı 400'dür (1925-1926 Türkiye Cumhuriyeti Devlet Salnamesi, s. 546).

Ön kapaktaki bilgilere göre derginin künye ve içerik bilgilerine yer verilmiştir. Bu bilgilere göre derginin imtiyaz sahibi Sabri Bey, mesul müdürü Agâh Tuğrul Bey'in olduğu görülmektedir. Ayda iki defa çıkan derginin 24 sayı itibarıyla yıllık ücreti 130 kuruştur. Derginin ön kapaklarının iç kısmında Bolu'dan bilgilere yer verilmiştir. Diğer sayfalarda Bolu'daki eğitim hayatının yanı sıra Bolu Türk Ocağı, Bolu Muallimler Birliği'nin faaliyetleri, genel kültür soruları, bir önceki sayıdaki soruların cevapları, okulların düzenlediği törenler, gösteriler, müsabakalar ve okuyuculardan gelen mektuplara yer verilmiştir (Kılıç vd., 2016: 10-11).

Muallimler Birliği'nin yayın organı olan dergi faaliyetini sürdürebilmek için reklam almıştır. Altın Yaprak dergisinin arka sayfasının sürekli yayınlanan reklamlara ayrıldığı görülmektedir. Dönemin ticari hayatını yansıtması bakımından bu dergideki reklamlar muhtevasıyla da önem arz etmektedir. Sadece yazıdan oluşan reklamların biri "Fırsattan istifade ediniz" başlığını taşıırken, diğerinde "Fenni gözlüğe ihtiyacı olanlara müjde" ifadesi yer almaktadır. Bir diğer reklam metninin başlığında ise "Yüz elli kuruş mukabilinde beş liralık resim çıkarmış olacaksınız. Buğday Pazarı'ndaki Fotoğrafhane-i Atıf'a koşunuz" ifadeleri yer almaktadır. Metnin devamı şöyledir:

Bolu'daki şimdiye kadar açılan fotoğrafhanelerin hepsine faikdir. Bu sefer İstanbul'dan getirilen manzara perdesiyle gayet ucuz ve ikramiyeli fotoğraf çekilmektedir. Arzu eden zevat-ı kiramın arzu ettiği yerde çeker, tabii renkli muhtelif ebatta ağırandızman yapıldığı gibi İstanbul fiyatından daha ucuzdur. Fotoğrafhaneyi gelmekte imtina eden aileler için her cihetle mahremiyeti muhafaza edilip emr buyrulduğu mevkie gidilir. Aynı zamanda camları da kendilerine iade edilecektir. Bayramda yaptığımız gibi müşterin-i kiramızın göstermiş oldukları teveccühe binaen ikramiyeli resimlerimiz de devam etmekteyiz, bir defa çektiğimiz resmin zarafetini görmek isteyenler teşrif buyursunlar.

Altın Yaprak, zengin bir içeriğe sahiptir. Dergide halkı bilgilendirmek için bilimsel konularda da yazılar kaleme alınmıştır. Yazıların konuları genellikle sağlık, biyoloji ve psikoloji alanlarından oluşmaktadır. Örneğin tıbbiye muallimi Faruk Behiç tarafından "Mikroplar Âlemine Bir Nazar" başlığıyla yayınlanan yazı dizisinde tabiattaki mikroplar hakkında bilgi verilmiştir. Ayrıca çocukların ruh sağlığı, çiçek hastalığı ve çiçek aşısının bulunması hakkında makaleler de yazılmıştır (Kılıç vd., 2016: 16).

Dergide Bolu'daki milli ve dini bayramların kutlama etkinliklerinin haberleri de görülmektedir. 14 Temmuz 1341'de Lozan Antlaşması'nın yıl dönümü kutlanmıştır. Sulh bayramı olarak kutlanan 24 Temmuz, şehit çocuklarına atfedilmiş ve bunun için valinin başkanlığında bir komisyon kurulmuş, bağışlar toplanmış ve ihtiyacı olanlara dağıtılmıştır. Derginin 15 Ağustos 1341 tarihli sayısında Bolu ve ilçelerinden boş bulunan 66 öğretmen kadrosu için Ağustos ayına kadar başvuru yapılması gerektiği duyurulmuştur. 31 Ağustos

1341 tarihli sayısında da Maarif Vekaleti tarafından 1925 yılında öğretmenlere getirilen kıyafet mecburiyeti gereğince din dersi öğretmenlerinin dışındaki tüm öğretmenlerin sarıksız olmaları, ceket ve pantolon giymeleri gerektiği bildirilmiştir (Kılıç vd., 2016: 17-18).

2.3. Yeşil Yaprak (1925)

Bolu Maarif Müdürü Sabri Bey'in vefatının ardından Altın Yaprak dergisi, isim değiştirerek yine Bolu Vilayeti Muallimler Birliği tarafından Yeşil Yaprak olarak yayınlanmıştır. Altın Yaprak'ın benzer bir münderecatına sahip olan dergi yine Bolu Vilayet Matbaası'nda basılmıştır. Derginin logosunun altında şunlar yazmaktadır: “On beş günde bir yayınlanır. Adresi: Bolu posta kutusu: Numara: 1. Bolu Vilayeti muallimler birliği naşiri efkârıdır. Yıllığı 130 kuruştur. Sayısı 5 kuruştur. Mesul Müdür: İbrahim Fehmi.”

1 Kanun-ı Evvel 1341 (1925) tarihini taşıyan ilk sayısının münderecatının başlıkları şöyledir: Merhum Sabri Bey, İfade-i meram, inziva, Bolu Orta Erkek Mektebi, Bolu'nun güzel anelerinden, halk terbiyesi, itikatlara dair, müteferrik havadisler. Yeşil Yaprak dergisinin orijinal nüshaları Milli Kütüphane ve Hakkı Tarık Us Kütüphanesi'nde bulunmaktadır. Bu koleksiyonlardan derginin 18. sayısına kadar yayımlandığı anlaşılmaktadır.

Dergide dönemin eğitim kurumlarından haberler ve Bolu ile ilgili yazılar yer almaktadır. Derginin ilk sayısında yayınlanan “İfade-i meram” başlıklı yazıda şunlar yer almıştır:

Altın yaprak maarif müdürümüz Sabri Bey'in müellim irtihaliyle sahib-i imtiyazından mahrum kaldı. Merhumun Bolu'ya yadigarı olan mecmua namı değiştirdiği Yeşil Yaprak oldu. Ormanları yeşil Bolu'da yaprak tabirini muhafaza etmeyi münasip gördük. Bolu Muallimler Birliği merhumun terakki-i yoldaki muazzez hatıratını Yeşil Yaprak'ta unutmayacak, ondan aldığı manevi feyzi rehber ittihaz edecektir. Rahmet-i Hüda'ya vasil olan ruhunu şad etmek için daha büyük bir gayretle çalışmakta derun ve ilahi bir lezzet bulacaktır. Yeşil Yaprak, Altın Yaprak abonelerinden hukukunu deruhte ve taahhüt etmiştir. (Yeşil Yaprak, 1 Kanunu-ı Evvel 1925, sayı 1).

Derginin 1. sayısında “mündericat” başlığı altında da belirtilen şu başlıktaki yazılara yer verilmiştir: Merhum Sabri Bey-tahrir heyeti, ifade-i meram, inziva-Ahmet Zuhuri, Bolu Orta Erkek Mektebi-Mehmed Sermed, Bolu'nun güzel an'anelerinden-Mehmed Sermed, halk terbiyesi-A.T., itikatlara dair-İrfan Mehmed, Ahmed-Mehmed Sermed, müteferrik havadisler (Yeşil Yaprak, Kanunu-ı Evvel 1926, sayı 1).

Derginin ön kapağında büyük puntolarla “Yeşil Yaprak” yazılmış ve bunun altında derginin künye ve içindikiler bilgilerine yer verilmiştir. Bu bilgilere göre derginin imtiyaz sahibi 13. sayıya kadar İbrahim Fehmi Bey, 9. sayıya kadar mesul müdürü Âgâh Tuğrul

Bey'dir. 9. sayıdan itibaren Mesul Müdürü Ekrem Vecdet Bey'dir. 13. sayıda imtiyaz sahibi Ahmet İzzet Bey olmuştur. Ayrıca 13. sayıda diğer sayılarda olmayan “Baş Muharrir: Mehmet Sermet” hanesi yer almaktadır. Ayda iki kez çıkartılan derginin 24 sayısının yıllık ücreti 130 kuruştur. Derginin sayılarının ön kapaklarının iç kısmında Bolu'ya ait haberler, arka kapağının iç kısmında ise bu haberlerin devamı yer almıştır. Bu haberlerde Bolu eğitim hayatının yanı sıra Bolu Muallimler Birliği'nin faaliyetlerine de yer verilmiştir (Kılıç ve Tarhan, 2018: 248).

Yeşil Yaprak dergisinin 15 Mart 1926 tarihli 8. sayısının 1. sayfasında “Bolu Orta Mektebi Talebe Bankası. Sermayesi (1.000.000) paradır. Bir hissesi 2.000 paradır” ifadeleri yer almaktadır. Bu yazılardan Bolu Orta Mektebi'nde bir talebe bankası kurulduğu ve bu bankanın yönetici ve memurlarının okul içinde öğrenim görmekte olan öğrencilerden seçildiği anlaşılmaktadır (Yeşil Yaprak Dergisi 15 Mart 1926: Sayı 8, s:1).

Yeşil Yaprak dergisinin Milli Kütüphane ve özel koleksiyonlardan ulaşılabilen sayılarına göre 18 sayı yayımlandığı anlaşılmaktadır. 15 Şubat 1927 tarihli 18. sayısında derginin son sayısı olduğuna dair bir ibare yer almamaktadır. 18. sayıda Yeşil Yaprak başlığının altında dergiyle ilgili şu bilgiler bulunmaktadır: “Sahib-i imtiyaz: İhsan, müdür-i mesul: Ekrem Vecdet, başmuharrir: Mehmed Sermed, tanesi 5 kuruş, adresi: Bolu Yeşil Yaprak.”

2.4. Çığır (1930)

Bolu Muallimler Birliği, Altın Yaprak ve Yeşil Yaprak dergilerinden 5 yıl sonra Çığır isimli bir dergi daha çıkarmıştır. Çığır'ın ilk sayısının tarihi 10 Birincikanun 1930'dur. Derginin logosunun altında “Temmuz, Ağustos, Eylül aylarından maada her ayın onunda çıkar. İlmî, edebî, terbiyevî, içtimai mecmuadır” ibaresi vardır. İmtiyaz sahibi olarak Muallim Vakfı, mesul müdür olarak da Muallim İrfan isimleri bulunmaktadır. Derginin kapağında ayrıca “Gayemize uygun yazılar kabul edilir. İdarehane: Bolu Muallimler Birliği. Senelik abonesi 90, fiyatı 10 kuruştur” ifadeleri yer almaktadır. Derginin ilk sayısının kapağında “Bolu'dan bir manzara” alt yazılı dönemin belediye binasının bulunduğu bir fotoğraf yer almaktadır. Derginin muhtevasında öğretmenlerin yazıları, şiirleri, klasik eserlerden seçmeler ve piyesler yer almaktadır. Çığır dergisi, Bolu Vilayet Matbaası'nda basılmış ve 7 sayı yayınlanmıştır.

Çığır'ın dönemin siyasi yapısının yansıması olarak önceki dergiler gibi seküler bir dünya görüşünü savunan bir bakış açısına sahip olduğu görülmektedir. Derginin ilk sayısında “Gaye” başlıklı yazıda şu ifadeler yer almaktadır:

Asırların kirlediği, koca bir mazinin tarihini yırtarak bizi yabancı bir Peygambere tapınmaktan kurtaran Türkün ebedi halaskarı ve milli peygamberi olan ulu Gazi, yarattığı muazzam inkılabın temellerini gençliğe emanet ederken “Ey Türk gençliği! Birinci vazifen Türk istiklalini, Türk Cumhuriyetini ilelebet muhafaza ve müdafaa etmektir...” hitabesi ile ona tarihi ve mukaddes bir mesuliyet yükledi. Şüphesizdir ki, her inkılap bir mesuliyeti icap ettirir. Türk gençliği, bütün benliği ile bu tarihi mesuliyeti müdrik ve o gayeye sadıktır. Fakat mesuliyeti hissetmek, muammayı halletmek manasına alınmaz. Bunu fiiliyat sahasında tecelli ettirmek, isbat etmek lazımdır. İnkılabı yaratmak, bir mefkûrenin güneşi olsa bile, inkılabı temessül ettirmek bütün bir milletin işidir. İnkılap içine, günahı sırf irşat edilmemekten ibaret bulunan köhne zihniyet sahibi zavallılar da vardır. Asıl gençliğe düşen en müşkil vazife; inkılabın suurunu bu gibi körlere tanıttırmak ve aşlamaktır. Bu muazzam işi gayeye uygun bir şekilde başarabilmek için, her şahsın evvela kendini tanıması, her türlü ahlaki ve içtimai kaidelere sadık kalması, milli kıymetleri ve içtimai arızaları araştırıp bulması, inkılabın seyrini kuvvetlendirmek ve onu temessül ettirmek gayesiyle muhitini ihzar etmesi, her türlü hasis emellerden tecerrüt ederek hasbi insanlık mefkûresine doğru yükselmesi lazımdır (...) Maalesef Türkiye İsviçresi denilmeye layık olan bu şirin Bolu, gençlerinin heyecan dolu hissiyatını teskin edecek hiçbir neşriyat vasıtasına malik değildir (...) İşte çığırın gayesi, memleketimizde samimi fikir alışverişlerine naçizane bir vasıta olmak, Türk harsının zaruret ve ilhamlarına sarılarak tabii ve milli kıymetlerimizi araştırmak, içtimai terbiyevi arızaları illiyet prensiplerine istinaden tahlil, teşrih etmek ve bu suretle de Türk dâhisinin açtığı tarihi çığırda, gençliğe işaret buyurdıkları noktalar etrafında ehemmiyetle yürümek ve çalışmaktır. ÇIĞIR

Çığır dergisinin 1. sayısında yer alan “İktisat mefhmundan çıkarttığımız mana böyle mi olmalı?” başlıklı Çobanoğlu Vasfi imzalı yazıda düzenlenen eşya piyangolarındaki eşyaların yabancı menşei olması tenkit edilmiştir:

(...) Türk maarif cemiyetinin eşya piyango listesi ile Bolu Türk Ocağının eşya piyango listesi bunlara hafî bir göz gezdiriniz! Bunların içinde yerli kaç kalep eşya görüyorsunuz? Amerikan bezinin, Doç otomobilinin, Odeon plaklarının yerine koyacak milli eşyalarımız, kıymetli halılarımız yok muydu? Eğer Türkiye bir eşya piyangosu temin edecek kadar milli mamulata malik değilse vay halimize! Bu listelere baktıkça insanın asabiyetinden tüyleri ürperiyor. Karagözcüler gibi herkese akıl öğreten izan dağıtan bu cemiyetler acaba bizim gibi düşünmüyorlar mı?(...) Türk Maarif Cemiyeti'nin Eşya Piyango Listesi: Kapalı Doç otomopili, yemek odası takımı, salon takımı, halı, yazı makineleri, dikiş makineleri, gramofon, fotoğraf makineleri, tuvalet takımı, saatlar. Bolu Türk Ocağının Eşya Piyango Listesi: Dikiş makinesi, at, yazı makineleri, psiklet, gramofon, pulluk, kostomluluk kumaş, bir top patiska, halı, bir top Amerikan bezi.

Çığır dergisinin yine kapağında Yıl: 1, Sayı: 1 ibaresini taşıyan 25 Birinciteşrin (Ekim) 931 tarihli bir sayısı daha bulunmaktadır. Bu sayının kapağında öncekinden farklı tasarım içinde “Çığır” ve “1” ibareleri bulunmaktadır. Bu tasarımda siyah rengin dışında sarı renkli bir baskı da kullanılmış ve binaların ardından doğan bir güneş tasviri sarı renkle özgün bir şekilde yansıtılmıştır. Bu tasarımda bir insan yüzü silueti de yer almıştır. Bu sayının ilk sayfasındaki “Çığır'ın bu seneki çalışma programı” başlıklı yazıda, derginin bir yılını doldurduğu belirtilerek şu ifadeler yer almaktadır:

Okuyucularımızın ve yardımcılarının maddi ve manevi himmetlerine, Valimiz Ali Sakıp beyefendi ile Bolu meclisi umumisinin yüksek teşviklerine dayanan Çığır ikinci yılına bastı. Çığır'ın bu seneki

mesaisine hedef edindiği emeller şunlardır: 1-Cumhuriyet prensiplerini kendisine yaşamak gayesi olarak seçmiş bir cemiyetin çocuklarına bu gayeyi tahakkuk ettirmek için takip edilen terbiye ve tedris tarzlarının eğri veya doğru cihetleri üzerinde düşüncelerini bildirmek. 2-Milletimizi (Kanuna hürmet ve itaate) alıştırmak için mektep terbiyemizde ve halk terbiyemizde irade terbiyesine ehemmiyet vermek, irade terbiyesinin yegane vasıtası olan hürriyet ve mes'uliyet vasıtalarının bütün Türkiye mekteplerinde nazari olarak kabulünden ziyade ameli bir şekilde tatbikatının fikri sahada mürevvelikliğini yapmak (...)

Çığır dergisinin 25 Birinciteşrin (Ekim) 931 tarihli sayısında içeriğinde bulunan diğer yazıların başlıkları ve yazarları şöyledir: Felsefe musahabeleri: Muallim İrfan Bey, Gençlik ve İdeal: Muallim H. Avni Bey, Türkistan hayatına ait tetkikler: Muallim İ'gaz Hanım, Ders mevzularının talebe tarafından intihabı: Mütercimi Muallim Zeki Bey, İlk göz yaşı (Nesir): Muallim Muzaffer Şadi Bey, Çığır'ın hatıra defterinden: Muallim Vasfı Bey, Balthasar (Terceme eden): Muallim Behiç Enver Bey, Pembe gül: Muallim: H. F. Hanım, Ayrılık çeşmesi: Muallim A. Zuhuri Bey, Anadolu lügatları münasebeti ile: Muallim A. Refik Bey.

Çığır dergisi ile ilgili Bolu Vilayet Gazetesi'nde şöyle bir haber yayınlanmıştır: Senelik tatili olan üç ayı bitirerek birinci yaşını ikmal eden Çığır mecmuası ikinci yaşa girmek üzere 11 teşrini evvel 931 tarihinde sahayı intişara çıkacaktır. Herkesin rağbet ve teveccühünü kazanan büyük bir kıymet ve ehemmiyet ile takip edilen Çığır'ın neşrini sabırsızlıkla bekleyen okuyucularımıza müjdeleriz. (Bolu gazetesi, 24 Eylül 931, sayfa: 1).

Bolu gazetesinde yayınlanan bir teşekkür yazısında Çığır dergisinin Bolu Vilayet matbaasında ücretsiz basılma kararı aldığından dolayı dergide Bolu valisine teşekkür edilmiştir: Muhterem Bolu halkının yüksek mazhariyetine istinaden beş aydan beri intişarına devam eden mecmuamızın meccanen Vilayet Matbaasında basılmasına karar verilmiştir. Bu lütufkarane karardan dolayı umum meclis reisi çok muhterem valimiz Ali Sakıp Beyefendi ve muhterem azalarına teşekkürü borç biliriz. Çığır. (Bolu gazetesi, 19 Mart 1931, sayfa: 1).

Bolu Vilayet Matbaası'nda basılan Çığır dergisinin Yıl 1, Sayı 2 ibaresiyle yayınlanan 10 İkinci Kanun 931 tarihli sayısının kapaktan sonraki ikinci sayfasında Bolu Valisi Ali Sakıp Bey'in tam sayfa fotoğrafı, altında şu ibare ile yayınlanmıştır: Bolu muhitinde yaptığı – yapacağı sayısız eserlerle herkesin kalbinde ölmez hatıralar bırakan inkılapçı ve maarifçi valimiz ALİ SAKIP BEYEFENDİ.

2.5. Abant (1944)

Eğitim kurumları ve Muallimler Birliği'nin ardından dergi yayınlayan bir diğer kuruluş da Bolu Halkevi'dir. Bolu Halkevi'nin yayın organı olan ve Bolu Vilayet Matbaası'nda basılan Abant dergisinin ilk sayısı, 1944 yılı Ağustos ayında yayınlanmıştır. İki ayda bir çıkan ve bilimsel, edebi, fikri ve sosyal konularda içeriğe sahip olan dergi 13 sayı çıkmıştır. Yazı işleri müdürlüğünü Vahap Tuncer yapmıştır. Derginin kapak tasarımları için “Güzel Sanatlar Akademisi öğretmenlerinden hemşehrimiz Emin Barın tarafından yapılmıştır” notu yer almaktadır.

Derginin ilk sayısında Halkevi Reisi A. Rıza Gökçesu imzasıyla “Çıkarken” başlığı altında şu açıklama yer almıştır:

Yurt içinde birçok Halkevlerinin yayınları arasında Bolu'dan da bir ses duymak ve Bolu'yu duyurmak arzusuyla bir dergi çıkarmayı kararlaştırdık. Dergimizin vazifesi, Parti Programı içinde Halkevi gayelerini dile getirmek suretiyle Memleket kültürüne hizmettir. Bolu Halkevi, evvelce birkaç dergi çıkarmış ve bazı sebeplerle yayını tatil etmişti. Bunların kapanışları sebeplerini tetkik ederek yeni dergimizin faaliyete devamda her hangi bir arıza göstermeyecek surette tertiplenmesine gayret göstermiş bulunuyoruz. Dergi yalnız Bolu'nun değil bütün vilayet Halkevlerinin malı olacaktır. Dergimizin yazı kadrosu, hiçbir şekilde tahdit edilmemiştir. Bolu'dan yetişen, Bolu'da veya Bolu dışında bulunan bütün münevver arkadaşlardan kıymetli yazılarını esirgemeyerek dergimizi beslemelerini rica ediyoruz. Derginin tabii Vilayet basım evinde yapılacak, iki ayda bir neşredilecektir. Derginin yazı tertip, basılış işlerinde büyük müzaheret ve teşviklerini gördüğümüz başta Sayın Valimiz olmak üzere bütün değerli arkadaşlarımıza ön sözümüzde şükranı borç bilirim. (Abant Dergisi, Sayı: 1, Temmuz-Ağustos 1944).

Abant dergisinde “Bolu Zelzelesi üzerine bir araştırma” başlıklı yazıda 1944 yılında Bolu ve Gerede çevresini etkileyen depremle ilgili olarak Tarık Ziya Işıttan'ın şu değerlendirmeleri yayınlanmıştır:

Şubat 1944 sabahı ana hattı Çerkeş, Gerede, Bolu, Düzce üzerinde olmak üzere muhtelif anlar ve saniyelerde şiddetli yer depremleri meydana geldi. Saat 6.24, 6.26, 6.32 ve devamlı fasilalarla tekrarlar yapan bir zelzele yakın zamanlarda şimdiye kadar vuku bulanlardan en şiddetlisi olup gerek insan, gerek bina ve gerek arazinin şekil değiştirmesi bakımından esaslı ziyanlara sebep oldu. Yapılan araştırmamızda zelzelenin seyir istikametinin Çerkeş-Gerede-Bolu hattı olup Batı'ya doğru kaymakta olduğu ve hafif olarak Kütahya'ya kadar uzandığı kaydedildi.

En esaslı tahribat Çerkeş, Gerede, Bolu'da görülmektedir. Bolu'da büyük tahribat misalleri arasında Hükümet binası, ortaokul, parti ve halkevi binalarında, Bolu'da mevcut hemen bilumum camilerde yıkım yapmış, birçok evleri tamamen, birçoklarını da kısmen harap etmiştir. Köylerimiz üzerinde yıkım ve insan kaybı daha feci bir hal arz etmiş ve mevsimin kış oluşu bu zayıtın önüne geçilmesine mani olmuş, birçok köy ve iskân noktalarından günlerce haber dahi alınmamıştır. (...) Hisar, tepede olduğu halde harap oldu. Çünkü altı sonradan dolma idi. Karaçayır ve Gölyüzü mahalleleri en çok yıkım veren yerler arasında idi çünkü buralar daima ıslak ve daima su toplanma yerleridir. Su çıkma derinliği 45 santim. Altı dolu ve ıslaklıktan hemen hiç müteessir olmayan ve hiç su toplanmayan yerlerden biri olan İhsaniye ve Karamanlı mahalleleri en az hatta hiç zarar görmeyen yerlerdir. Şu halde en iyi şehir ve ev kurma yerleri, en az su tutan, en az ıslak, kumsuz, hatta kayalık, yıllardan beri tabii olarak insanlar tarafından dolmadan kendi teşekkül etmiş topraklardır” (Abant Dergisi, Sayı: 1, Temmuz-Ağustos 1944, Sayfa: 16).

Abant dergisinin orijinallerinin koleksiyonu, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Atatürk Kitaplığı'nda bulunmaktadır.

2.6. Duygular (1940)

Öğretmen Şadi Varlık'ın 1940 yılında çıkardığı Duygular isimli edebiyat dergisi, Bolu Vilayet Matbaası'nda basılmıştır. Duygular dergisinin ilk sayısı 1 Şubat 1940 tarihini taşımaktadır. 1- 15 Haziran 1940 tarihli 11-12. sayıların birleşik olarak yayınlandığı sayıdan sonrasına koleksiyonlarda rastlanmamıştır. Duygular dergisinin iç kapağında dergi isminin altında "Edebi-Hukuki" ibareleri yer almaktadır. Ayrıca derginin iç sayfalarında dergiyle ilgili şu bilgiler vardır: "15 günde bir çıkar fikir ve sanat mecmuası. Sahibi: Şadi Varlık. Neşriyatı idare eden: Şadi Varlık. Abone şartları: Seneliği 110 kuruş, altı aylığı 50 kuruştur. Müracaat yeri: Bolu Karamanlı Mahallesi Ferit Atalay Sokak No: 3" Derginin 1 Şubat 1940 tarihli 3. sayısının "içindekiler" bölümünde şu başlıklar vardır: "Bolu: Şadi Varlık, Tanrı muhayyilesi: Şadi Varlık, Köy kanunundan anlatışlar: Mediha Varlık, Dünyalar ve ölümler (Şiir): Şadi Varlık, Düşünceler: Hukukta ve Hayatta Kadın: Mediha Varlık, Bolu Halkiyatı: Öksüz Geyik: Şadi Varlık, Hikaye: Kitapçı Barlas: Es. Turgut, Mektep Temsilleri: Uğursuz İçki: Şadi Varlık, Yayla Yollarından: Suda birleşen eller: Mediha Varlık, Duyuşlar: Şadi Varlık. Derginin kopyaları Bolu Belediyesi Bolu Araştırmaları Merkezi'nde bulunmaktadır.

2.7. Büyüksu (1948)

Öğretmen Şadi Varlık ve Mediha Varlık tarafından 1948 yılında Büyüksu isimli bir dergi daha çıkarılmıştır. İç sayfalarında yer alan "*Tecelli matbaasında tertip, Sinan matbaasında basılmıştır*" ibaresinden İstanbul'da dizilip basıldığı anlaşılmaktadır. Vahap Tuncer'in verdiği bilgiye göre sahibinin rahatsızlığı nedeniyle dergi 5 sayı çıkmıştır (Tuncer, 1967: 268). "Aylık fikir ve sanat dergisi" olarak yayınlanan derginin ikinci sayfasında satıldığı yerler olarak şu adresler gösterilmiştir: "*Bolu'da Kürberk, İstanbul'da İkbâl, Beyoğlu'nda Haşet kitabevlerinde ve Galatasaray Postanesi yanındaki tütüncüde bulunur.*" Bu adreslerden Bolu dışında da okuyucuyla buluştuğu anlaşılan derginin içeriğinde hikâyeler, sanat yazıları, piyesler ve şiirler bulunmaktadır.

Büyüksu'nun üçüncü sayısının kapağında yer alan Ressam Mehmet Yüçetürk'ün Köroğlulu Ayşe Kadın tablosunun fotoğrafının yanında şu açıklama yer almaktadır:

Okuyucularımıza: Mecmuamızın kapağında gördüğünüz bu kilişe, uzun senelerden beri bütün emek ve duygularını, umumi efkâra, fırçasının ince renkleriyle sunmağı önde bir ödev bilmiş olan kıymetli hemşehrimiz ressam Mehmet Yüçetürk'ün meydana getirdiği "Köroğlu'lu Ayşe Kadın" adındaki son

eserlerinden birisidir. Ricamız üzerine sanatkarın muvafakatiyle bastığımız bu tablo beşince Devlet Resim ve Heykel Sergisinde teşhir olunacak diğer eserleri meyanında olup aslında desen, renk, kompozisyon bakımlarından fevkalade bir muvaffakiyet arz etmekte ve insanın bütün renk ve dekor içinde mahmul olmıyan büyük bir huzur ve incelik aşlamaktadır. Tablo aslında 0.81*0.65 ebadındadır. Sanatkâr memlekette yetişmiş ilk köylü Türk ressamıdır. Büyüksu bundan sonra her ay sanatkârın eserlerini okuyucularına bu şekilde takdim etmekle, Bolu'nun bağrından kopmuş ressam ve eserleri adına en kıvançlı vazifesini yapmış olacaktır. BÜYÜKSU.

Bolu Lisesi öğrencileri tarafından 1954 yılında İmece isimli bir okul dergisi yayınlanmıştır. Tuncer Matbaası'nda basılan derginin koleksiyonuna ulaşılammıştır. Bunların dışında Bolu'da 1954 yılında yayın hayatı 5 sayı süren Duyuş isimli bir dergi yayınlanmıştır (Tuncer, 1967: 268- 269).

3. Bolu'da En Uzun Süreli Yayınlanan Dergi: Çele (1963)

Merkezi Ankara'da bulunan Bolu Kültür ve Yardımlaşma Derneği tarafından Mart 1963'te çıkarılmaya başlanan Çele, Bolu'da yayın hayatı en uzun olan dergidir. 1970 yılına kadar 70 sayıdan fazla çıkmıştır. "Fikir ve sanat dergisi" olarak aylık yayınlanan Çele'de yerel konularla ilgili anılar, öyküler, denemeler, şiirler, röportajlar yayınlanmıştır. 30 sayfa civarında yayınlanan dergide ünlü şair ve yazarların eserlerinin yanı sıra amatör çalışmalar da yer almıştır. 1960'larda Edebiyat Fakültesi'nde tarih bölümü öğrencisi olan Prof. Dr. Enver Konukçu'nun Bolu'dan geçen "Seyyahlar" adlı ilmî çalışması, Yurdaer Kalaycı'nın Kambur adlı tiyatro oyunu Çele dergisinde tefrika edilmiştir. Dernek adına Muhsin Karamanoğlu'nun imtiyaz sahibi olduğu derginin idare müdürü Erkan Tüzün, sorumlu müdürü de 1960'lı yıllarda üniversitede asistan olan ve daha sonradan Ankara Üniversitesi'nde profesör olarak görev yapan Yücel Özkaya'dır. 29. sayıdan sonra yazı işleri müdürlüğünü İhsan Özkurede, daha sonra da Yaşar Durak yapmıştır. Bu derginin ilk 30 sayısı tarih, edebiyat, coğrafya, kültür ağırlıklı olup, daha sonra sanat ağırlıklıdır. İlk sayıları Bolu Vilayet Matbaası'nda ve Tunçer matbaalarında basılmıştır. Ortalama 30 sayfa civarında basılan derginin her sayısında yayınlanan okur mektuplarından, Türkiye'nin her şehrinden okuyucusu olduğu ve bu şehirlerde satıldığı anlaşılmaktadır. Ocak 1965 tarihli 21. sayıya kadar derginin idare merkezi olarak Bolu adresi belirtilirken, bu sayıdan sonra derginin idare ve haberleşme adresi olarak Ankara gösterilmiştir.

Derginin 3. yılı dolarken maddi zorluk içine girdiği anlaşılmaktadır. 26. sayıda Bolu'daki milletvekillerinden Çele'nin yaşatılması için yardım talep edilmiştir: "Çele'yi çıkarmaya karar verdiğimiz zaman Bolu'da çıkarılan dergilerin yaşama sürelerini incelemiş, bunların kısa süren yaşamaları karşısında devam çıkabilmemiz için duyduğumuz endişeyi, Bolulu hemşehrilerimizin maddi ve manevi yardımlarına ihtiyacımız olduğunu belirtmiştik.

Çıkmakta faydalı olduğumuzu her vesile ile söylemekten çekinmeyen ve bizleri teşvik eden muhterem hemşehrilerimizin ve bilhassa dergimizin de tabii üyesi bulunan senatör ve milletvekillerinin yardımlarına kavuşamadık.”

Çele'nin 1965 yılında çıkardığı sayılarda 1961 yılında kurulan Basın İlan Kurumu aracılığıyla resmi ilan almak için girişimlerde bulunduğu görülmektedir. Mayıs 1965 tarihli 25. sayıda Selahattin Selek'e başlıklı yazıda şu ifadeler yer almaktadır:

(...) Kurum ilanınızdan faydalanamayacağınız ile ilgili yazınızı ilgi ile okuduk. Dergimiz boyutları yönünden istediğiniz evsafa uygundur. Bunu evvelki yazılarınızdan anlamış oluyoruz. İkinci husus tanınmış imza konusundaki anlayışınızdır. Tanınmış imza deyince aklınıza ne geliyor? Bize göre bir imzanın tanınması için bir dergide veya birkaç dergide yazısı yayınlanması gerekir. Hisar, Varlık, Yeditepe gibi tanınmış edebiyat dergilerinin içine aldıkları imzalara bakınız. Büyük bir kısmı tanınmamıştır (...) Bizim imzalarımızın çoğunluğu Türkiye'ce tanınmış imzalardır. Bunun için dergimizi yeniden incelemenizi salık veririz.

Derginin bu girişimlerinin sonuç verdiği ve daha sonraki sayılarında resmi ilan aldığı görülmektedir. Derginin Temmuz 1965 tarihli 27. sayısında “Bizden size” başlıklı yazıda Çele'yle ilgili şunlar yazmaktadır: “Dergimiz okurlarından ve yazarlarından aldığımız cevaplar ile gazetelerde dergimiz için yapılan yazılar çalışmalarımızı daha da arttırmaktadır. Dergimizin İstanbul, Ankara edebiyat dergilerinin aynı seviyesinde olduğunu ve baskısının temizliğini, düzenini belirten gazeteler ile dergilere ayrıca teşekkür ederiz. Basın İlan Kurumu'nun çeşitli kurumlara ait olarak gönderdiği ilanlara da teşekkür ederiz.”

Bolu Kültür ve Yardımlaşma Derneği daha sonra dünyaca önemli ressamlar arasına giren Bolulu Utku Varlık'ın derginin 15 ve 16. sayılarında yayınlanan Tahta Balıklar adlı tiyatro oyunu kitap haline getirilmiştir (Özkaya, 1998: 7).

Çoğunlukla düzenli olarak aylık yayınlanan yerginin her Kasım sayısı Atatürk'le ilgili yazılara ayrılmıştır. Aydın Karasüleymanoğlu'nun “En büyük güç Kemalizm” başlıklı yazısında “En güç anlarda hiçbir sarsıntı geçirmeksizin halkın benliğinde kökleşmeye başlayan Kemalizm, bugün bile en büyük kuvvet olarak ayakta durmaktadır. Kemalizmin zamanla gelişmesi ve aydınlar topluluğu tarafından benimsenerek vazgeçilmez bir kural haline gelmesinin baş nedeni Kemalizmin günün koşullarına göre değerlendirilmesinden ileri gelmektedir” ifadeleri yer almaktadır (Çele, Kasım 1968, Sayı: 67, Sayfa: 4).

Çele dergisinde Muhsin Karamanoğlu'nun yazdığı anılarda 1 Kasım 1944 tarihinde Bolu ve çevresinde yaşanan depremle ilgili şunlar yer almaktadır:

(...) 1 Şubat 1944 Bolumuzun kaderindeki en felaketli ve üzüntülü günlerimizden bir gün. Sabahın alaca karanlığı saat 6.10. Top sesini andıran bir gümlenme arkasından bir sallanmayla dünyamız zindan

oldu. Bütün ev halkı yatak odalarımızdan sofaya fırladık. Çoluk çocuk hepimizin gözleri yuvalarından fırlamış şaşkın şaşkın bakışıyoruz. Erzincan ve Adapazarı depremlerinden gözlerimiz korkulu ben odadan odaya koşuyor, bir taraftan da giyiniyorum. Şaşkınlıkla kravatımı bile bağlamışım. En evvel eşim Adalet kendisine geldi, çocukları bahçeye çıkarsanız dedi. Benim de aklım başıma gelmişti. Bahçeye çıktığımda evimizin etrafındaki evlerin çoğu yıkılmış. Ele ne geçtiyse bahçenin ortasına serdik, çocukları oturttuk. Üzerlerine battaniye, yorgan ne geçtiyse örttük. Cıvardaki hısım akraba komşular hep bizim bahçeye doldu (...) (Çele Dergisi, Kasım 1968, Sayı: 67, Sayfa: 23).

Kendisini “Düşün ve Sanat Dergisi” olarak tanımlayan Çele'nin son sayısı Mart 1969 yılında yayınlanmıştır. Aylık olarak yayınlanan derginin son sayılarında devlet bankalarının tam sayfa reklamları bulunmaktadır. Derginin son sayısında, sonrasında yayınlanmayacağıyla ilgili bir ibare bulunmamaktadır. Çele'nin kapanması, Bolu'da dergicilik anlamında bir dönemin sona erdiği anlamına da gelmiştir. Bolu'da 1990'lı yıllara kadar uzun soluklu bir dergi yayınlanmamıştır.

SONUÇ

Bolu'da dergi yayıncılığının ilk örnekleri, 1913 yılında faaliyete geçen Bolu Vilayet Matbaası'nın kurulmasının ardından görülmüştür. 1. Dünya Savaşı sırasında cephelede savaşan askerlerimize destek vermek için yayınlanan Kardeş, Bolu'da basılan dergi yapısındaki ilk yayın olarak kabul edilebilir. Erken Cumhuriyet döneminde Bolu'da kültürel muhtevalı dergi yayıncılığı, orta öğretim kurumlarının öncülüğünde başlatılmıştır. Bu kapsamda yayınlanan ilk dergi Bolu Ortaokulu öğretmenleri tarafından 1922 yılında çıkarılan Milli Gaye'dir. Bolu'da eğitim kurumları tarafından yayınlanan ilk dergilerin, kültürel bir içeriğe sahip olduğu görülmektedir. Çoğu zengin bir içeriğe sahip olan okul dergileri, öğretmen ve öğrencilerin yanı sıra şehrin aydınlarının yazılarıyla yayınlanmış ancak uzun soluklu olamamıştır. En uzun süre yayın ömrü olan dergi, Bolu 1963'ten 1969 yılına kadar 71 sayı yayınlanan Çele'dir. Çele'nin haleflerine göre daha uzun süren yayın hayatının nedeni olarak aldığı düzenli reklam ve ilanlar gösterilebilir. Yaşanan mali sorunlar, dergilerin uzun süreli yayınlanmasının önündeki engellerden biri olmuştur. Kültür hayatının önemli bir taşıyıcısı olan dergi yayıncılığı, mali güçlükler nedeniyle Bolu gibi küçük ölçekli bir yerleşim merkezinde yeterince gelişmediği söylenebilir.

KAYNAKÇA

1925-1926 Türkiye Cumhuriyeti Devlet Salnamesi (1926). Matbaa-1 Amire, İstanbul.

Davulcu, Ebru; Temel, Mustafa (2016) 1923-1926 Yıllarında Yayımlanan Yeni Yol Dergisi Ve Dergide Yayımlanan “Cumhuriyet” Konulu Yazılar Üzerine Bir İnceleme, The Journal of Academic Social Science Studies, 42: 113-126.

Dertli gazetesi, 20 Şubat 1339 (20 Şubat 1923).

Dertli gazetesi, 23 Kanun-ı Sani 1339 (23 Ocak 1923).

Dertli gazetesi, 26 Kanun-ı Evvel 1338 (26 Aralık 1922).

Dertli gazetesi, 6 Mart 1339, (6 Mart 1923).

Kabacalı, Alpay (2000) *Başlangıcından Günümüze Türkiye’de Matbaa Basın ve Yayın*, İstanbul, Literatür.

Kılıç, Fahri vd. (2016) *Altın Yaprak (Cumhuriyetin İlk Yıllarında Eğitim Sistemine Taşradan Bir Bakış)* Ankara: Siyasal Kitabevi.

Kılıç, Fahri ve Tarhan, Murat (2018) Cumhuriyetin İlk Yıllarında Anadolu’dan Eğitime Bir Bakış: Yeşil Yaprak Dergisi, AİBÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 18 (1): 241-262.

Konraba, Zekai (1964) *Bolu Tarihi*, Bolu: Vilayet Matbaası.

Özkaya, Yücel, (1998) “Bolu’nun Kültürü, Tarihi Edebiyatı, Coğrafyası, Folkloru İle İlgili Olarak Yapılan Yayınlar Hakkında Bir Deneme”, *Sızıyla Sözüyle Bolu Bilim, Sanat ve Kültür Araştırmaları Dergisi*, Sayı 1.

Şimşek, Hüseyin (2001) XIX. Yüzyıl Çocuk Dergiciliği ve Eğitsel İşlevleri Üzerine, Sayı: 151. http://dhgm.meb.gov.tr/yayimlar/dergiler/milli_egitim_dergisi/151/simsek.htm. Erişim Tarihi: 27.08.2018

Tuncer, Vahap (1968) *Bolu Yıllığı 1967*, İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.

Varlık, Bülent, (1985) “Tanzimat ve Meşrutiyet Dergileri”, *Tanzimattan Cumhuriyete Türkiye Ansiklopedisi*, C.1, İstanbul: İletişim Yayınları.